

09.06.2014

STM/Kirjaamo

Asia: Lausuntopyyntö sosiaalihuoltolaista ja sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista, STM061:00/2014

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt ETENE:n lausuntoa luonnoksista hallituksen esitykseksi uudeksi sosiaalihuoltolaiksi ja laiksi sosiaalihuollon asiakirjoista. Vastausajan puitteissa ETENE ei ole voinut käsitellä lakiluonnoksia kokouksessaan, mutta on saanut kommentteja ETENE:n jäseniltä, ja peilaa lakiesityksiä ETENE:n laatimien sosiaali- ja terveysalalle tekemiensä suositusten mukaan. ETENE toteaaakin lakiehdotuksista seuraavaa:

- Sosiaalihuoltolakiehdotus selventää kansalaisten perusoikeuksia ja on tämän vuoksi tervetullut. Asiakkaan etu ja myös asiakkaan osallistuminen omien asioidensa hoitoon korostuvat monessa yhteydessä. Verraten terveydenhuoltolakiin laissa kuitenkin jää vähemmälle huomiolle asiakkaan valintakyvyn vahvistaminen ja valinnan mahdollisuudet, joihin ei yhtä lailla ole kiinnitetty sanottavasti huomiota. Näin ollen laissa on edelleenkin holhoava sävy.
- Sosiaalihuoltolakiehdotus on varsin lapsuspainotteinen. Lakiehdotuksessa ei mainita erikseen vanhusten palveluita tai vanhuspalvelulakia (980/2012) 15 §:ssä, jossa luetellaan muut lait joissa säädetään kunnan sosiaalihuollon tehtävistä. Vanhusten määrä sosiaalihuollon asiakkaina lisääntyy ja korostuu tulevaisuudessa.
- Erilaisia asumispalveluita kuvaaviin lakipykäliin (20-23 §) olisi hyvä huomioida, että palveluasunnot ja laitokset joihin henkilö on sijoitettu pitkäaikaisesti on tämän koti. Laitossijoituksessa (23 §) terveys ja turvallisuus ovat tärkeitä näkökohtia, mutta eivät riittäviä. Hyvinvointi on laajempi käsite.
- Asiakkaan ja ammattihenkilöstön arjen vuorovaikutus on olennainen osa sosiaalisten ongelmien ratkaisua. Lastensuojelun tehtävien siirtäminen osaksi sosiaalihuoltoa on tässä suhteessa hyvä uudistus. Arkisiin elämäntilanteisiin voidaan hakea tällöin ratkaisuja ja tukea ilman lastensuojeluun kuuluvaa vallankäytön mahdollisuutta ja lastensuojelun asiakkuutta. Tämä kuitenkin edellyttää sosiaalityöhön näiltä osin riittäviä voimavaroja. Lastensuojelussa kiireelliset sijoitukset kohdistuvat nuoriin, joiden ongelmiin esimerkiksi tehostettu perhetyö ei vastaa. Kiireellisiä sijoituksia korvaavia tukimuotoja ei juuri ole olemassa. Palveluiden kriteerien tiukentaminen voi käytännössä jättää monimutkaisissa psykososiaali-taloudellisissa ongelmatilanteisiin olevat lapset, nuoret ja perheet ilman apua.
- Päätöksentekoon kiinnitetään huomiota vahvistamalla asiakkaan subjektiivisia oikeuksia. Edelleen ongelmaksi jää, miten puututaan aliresursointiin. Edellä jo mainittu lastensuojelusta tehtävien siirtäminen sosiaalihuoltoon ei välttämättä vapauta sieltä resursseja vastaavasti, koska toiminta on nykyisellään monin paikoin aliresursoitua. Toimintojen ja toimintatapojen yhteensovittaminen ja muutos voi sinänsä helpottaa työntekoa ja myös saada aikaan säästöjä, mutta vain jos toiminnan laatu säilyy tai paranee näiden toimien ansiosta, muuten taloudelliset rasitteet pysyvät tai voivat jopa kasvaa toisella sektorilla.
- Ehdotuksen yhteys vireillä olevaan sote-uudistukseen jää epäselväksi, erityisesti kuntien rooli jatkossa.

- Ammattihenkilöstön asemaan on kiinnitetty huomiota, mutta on vielä harkittava kuuluvatko ja missä määrin nimikemäärittelyt sosiaalihuoltolakiin. Selvää on, että esimerkiksi asiakkaan ja perheen itsemääräämisoikeuteen puuttuvaan päätöksentekoon tarvitaan vastuuhenkilö, jolla on riittävä koulutus ja ammattitaito näiden päätösten tekemiseen. Olisi myös tärkeää että sosiaalihuollon ammattilaiset pystyisivät tekemään koulutustaan ja osaamistaan vastaavaa työtä. Nykyisin monin paikoin ylemmän korkeakoulututkinnon omaava sosiaalityöntekijä sekä amk-koulutuksen saanut sosiaaliohjaaja tekevät samanlaisia työtehtäviä. Esimerkiksi terveydenhuollossa työnjakoa on muutettu viime vuosina eri puolilla Suomea merkittävästi ilman lakimuutoksia.
- Laissa korostetaan, että sosiaalihuollon toimenpiteistä pitää tehdä päätökset. Tämä on ymmärrettävää siinä mielessä, että vain päätöksistä asiakas voi valittaa. On kuitenkin muistettava, että monet arkipäivän toimet sujuvat ilman kankeaa päätöksentekoa. Esimerkiksi monet tilannekartoitukset voidaan tehdä yhteisymmärryksessä moniammatillisesti ilman sitä edeltävää kiistelyä siitä, kuka minkin osion rahoittaa tai minkä ammattiryhmän edustaja työtä tekee.
- Sosiaalihuollon asiakaslaki on tarkoitus kumota siirtämällä säännökset sosiaalihuoltolakiin ja asiakirjalakiin. Asiakslain säännösten siirtäminen sosiaalihuollon yleislakiin voi vahvistaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja osallistumista asioitaan koskevaan päätöksentekoon. Lakipykälien muuttaminen laista toiseen ei kuitenkaan yksin riitä - tarvitaan koulutusta sekä asenteiden ja toimintatapojen muutoksia. Lainsäätäjä on ilmeisesti ajatellut, että pykälä valtakunnallisesta sosiaali- ja terveysalan eettisestä neuvottelukunnasta jatkossa riittää kirjattavaksi pelkästään potilaslakiin.
- Asiakkaan tietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntö on tervetullut. Kansallinen sosiaalialan asiakastietovaranto helpottaa toimintojen yhteensovittamista ja jatkamista toimijoiden vaihtumisesta riippumatta, sekä tukee myös kansalaisten itsemääräämisoikeutta ja valinnan vapautta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Se toivottavasti myös helpottaa eri toimijoiden tiedon tarpeita.
- Asiakkaan mahdollisuus omien tietojensa selaamiseen ja tarkistamiseen on tärkeä muutos. Lastensuojelussa selausoikeuden toteuttaminen voi kuitenkin olla ongelmallista, koska asiakirjat sisältävät paitsi lapsen myös perheen muiden jäsenten ja ehkä myös muiden henkilöiden tietoja. On muistettava, että nimenomaan sosiaalihuollon asiakkaissa on paljon sellaisia, jotka tarvitsevat selaamisoikeuksien lisäksi apua ja tukea, jotta he voivat hyödyntää tätä oikeutta.
- Tietosuoja ei saa olla este hyvien toimintatapojen kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi. Tarvearvioinnin selventäminen on perusteltua, mutta nyt ehdotettu sanamuoto voi ohjata liiaksi voimavaroja asiakirjojen tuotantoon. Rakenteinen kirjaaminen on uusi tapa kirjata sosiaalihuollon asiakkaiden asioita. Muutos edellyttää aktiivista koulutusta koko sosiaalihuollon sektorille.

Neuvottelukunnan puolesta

Puheenjohtaja

Pääsihteeri

Markku Lehto

Ritva Halila

